

ПОРТРЕТИ

Знавець футболу

Під час перерви мені пощастило спіймати в роздягальні славетного голову нашої федерації.

— Як, на вашу думку, — наші хлопці переможуть?

Пан ван Вейнен усміхнувся тією широкою мужньою усмішкою, яка так цінується в спортивних колах.

— Я не стану надто розводитися, скажу тільки ось що, — відповів він, — Якщо бельгійці заб'ють більше голів, ніж ми, — перевага на їхньому боці. А якщо ми заб'ємо більше — щастя всміхнеться нам. Так уже воно ведеться у футболі. Дилетанти часто про це забувають.

— Ваша думка про нашого центрального нападаючого Бастьяансе?

— Трудяга! І що особливо вражає в цьому гравцеві — він розуміє м'яч. Він чує його нюхом, він знає, чого м'яч хоче і чого йому треба, він знає всі його вади. Одне слово, те, як він поводить ся з м'ячем, свідчить про високу майстерність. Він не ганяється за м'ячем, мов навіжений, а вживається в нього і прагне його зрозуміти. Ось такі футболісти нам і потрібні. Вони мають у собі оте таємниче «щось», яке ми, фахівці, поміж себе називаємо «те, що треба». — І пан ван Вейнен промовисто клацнув пальцями.

— А людина невтаємничена може збагнути оце «те, що треба»?

Пан ван Вейнен усміхнувся поблажливо.

— Осягнути це розумом неможливо. Воно приходить тільки з роками, мов винагорода за цілковиту відданість м'ячеві, мов ласка божа. І коли раптом воно з'являється, ми, фахівці, кажемо одному: «У Янсена з'явилося те, що треба». Це зворушлива мить у житті спортсмена!

При цих словах серце пана ван Вейнена вельми розчулилось і, осяяний промінням слави нашої національної збірної, голова федерації заплакав як дитина.

— А як ви оцінюєте гру Ролгахена?
— Дуже невразна! — вигукнув пан ван Вейнен, здіймаючи руки вгору. — Аж занадто невразна! У нього добра техніка, його фінти викликають захоплення на трибунах, проте цього не досить, щоб м'яч визрів для сітки. А футболіст насамперед повинен дбати про те, щоб м'яч дозрів. Він не повинен вирізнятися. Він має затамити: я — ніщо, м'яч — усе! Я повинен перевтілитися в м'яч. Я повинен пожертвувати своєю особистістю і розчинитись у м'ячі. Я повинен стати м'ячем!

— А самі ви були м'ячем?

— Авжеж, протягом десяти років. Я до такої міри перетворився на м'яч, що товариші по команді зрештою вибили мене з поля.

— Ваша думка про лівого крайнього Керсенмакера?

— Добре грає головою, проте так і пнеться усе зробити сам. Дриблінг, і нічого, крім дриблінга!

— А воротар Рітгейвел?

— Цьому явно бракує черева! Я воротарям завжди кажу: підстав черево. Голкіпер має ставитися до м'яча, що наближається до воріт, як до свого особистого ворога. Ось де проявляється спосіб мислення! Я знав колись одного іспанського голкіпера, який вгризався у м'яч зубами. Нашим хлопцям ще є чого повчитися за кордоном. Ви запитаете: чого він домагався, гризучи м'яч? А нічого. Але це прояв способу мислення. Колись у Лісабоні я бачив голкіпера, який рвонув із поля з м'ячем під рукою і вдома порубав його на дрібні шматочки. Ви запитаете: що це дає? А нічого. Але воно надає блиску футболістові. Воно створює певну атмосферу, про яку ми, фахівці, проміж себе кажемо: «Ось воно — те, що треба». Я іноді відчуваю його нюхом, уже в повітрі роздягальні. Навіть з того, як футболіст зашпуровує бутси, уже видно, має він чи не має те, що треба. Нещодавно я побачив на цвяху труси нападаючого Спеета,

І з того, як вони висіли, я відчув: ні, це не те...

Ліаніст

Не питайте мене, як я прорвався до маестро, але я таки до нього прорвався! Одягнений у скромний костюм, він лежав на своєму роялі; рука його звисала вниз, тонкі музикальні пальці торкалися клавішів.

— Чого ви розляглися на підлозі? — спитав він у властивий тільки йому простий манері. — Беріть крісло і влаштуйтеся... — І маестро всякався — але дуже стримано, з притаманною йому гідністю.

— Маестро, — прошепотів я, — ви здогадуєтеся, чого я прийшов?

Браганські всміхнувся у властивий тільки йому спосіб.

— Ви прийшли, щоб почути про таємницю моєї гри, — відповів він з тією дивною інтонацією в голосі, яка так чудово характеризує його. — Так от, знайте: це праця і насамперед праця.

Від такої несподіваної відповіді мені аж дух забило: я зісковзнув з крісла і всіявся на підлозі як дитина.

— Он воно що, — задихаючись від хвилювання, промовив я, — праця!

— І тільки праця, — знов озвався Браганські, несподіваним рухом вирвавши з інструмента басову струну і вбиваючи нею муху. — Працювати, працювати і ще раз працювати! А якщо ви запитаете мене, чи існує ще якийсь спосіб, я скажу вам і тоді: працювати! Коли ви прокидаєтесь і коли лягаєте в постіль, коли їсте і коли спите — думайте тільки про це, і то з року в рік, аж поки геть знесилитесь. Тільки так ви чогось досягнете. В Нідерландах не мають ніякого уявлення про те, як слід працювати. Ті панове думають, що коли вони по дев'ять годин на добу сидять за фортепіано, то чогось досягнуть! — Маестро голосно засміявся. — Тут мають нахабство вже після восьми років навчання виходити на естраду. — Він засміявся ще голосніше. — Після трьох місяців «розучування» якоїсь сонати, вам зухвало заявляють: «Цю сонату я знаю». — Тепер маестро засміявся у властивий тільки йому спосіб. — Зрозумійте мене правильно, юначе, я не кажу, що в сімейному колі або на якійсь вечірці такі люди не зможуть зіграти без очевидних помилок простеньку гаму. Такої можливості я не виключаю. Та нехай ці розтелепи не думають, ніби мають право без усякого сорому дивитися інструменту в очі! О ні, для цього треба куди більше, голубе!

— А що для цього треба, маестро?

— Насамперед — залізне здоров'я. Вставати о четвертій ранку, чашка чаю, крижана ванна і негайно вгризатися у клавіші, як бульдог, до пів на другу. Тоді з'їсти якийсь фрукт, якогось там салату і далі — вправи для мізинця до четвертої.

— Вправи для мізинця, маестро?

— І тільки! Я не перестаю повторювати своїм учням: мізинець, мізинець, мізинець! Вся увага на мізинець — усе інше прийде саме собою.

— А правда, маестро, що ви спите на роялі?

— Ці слухи перебільшені. Але напередодні концерту я іноді сплю всередині інструмента.

— Навіщо ви це робите?

— Сам не знаю.

— А правда, що за один вечір ви своєю грою розстроюєте інструмент?

— Ні. Доброго фортепіано вистачає мені на тиждень. Ви не повинні вірити всяким чуткам. А ви вірите. І я скажу вам чому: бо ви йолоп! А тепер — прощайте!

Столітній

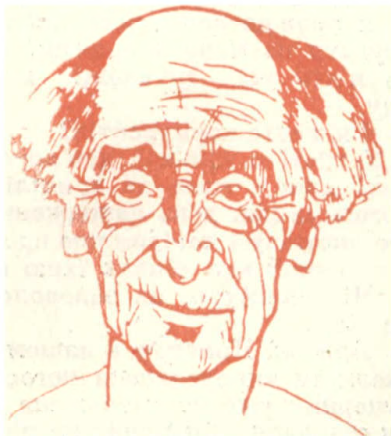
— Батько вдома? — запитав я в літнього чоловіка, який відчинив двері і впустив мене до кімнати, де сидів дідугай, що вже ледве дихав.

Я поспіхом зрвав зі стіни слухову трубку і прокрічав йому на вухо:

— Поздоровляю вас!

— Ви помилилися! — сказав дідуган глухим голосом. — Батько нагорі!

Я помчав сходами нагору, бо зрозумів, що тепер вирішують секунди. Столітній висів на кільцях: він виконував гімнастичні вправи. Я проревів йому в саме вухо:

— Поздоровляю вас!!!

Ювіляр тіпнув головою, виконав подвійне сальто і приземлився.

— Я не глухий, — сказав він, падаючи піджак. — Я всього-на-всього старий. Що сталося?

— Хіба не вам сповнилося сто років?!

— гарикнув я.

— Чоловіче, не кричіть так, — сказав старий, підтягуючи догори гімнастичні кільця. — Я й сам про це знаю. Увечері прийде бургомістр із настільною лампою та конвертом. Лампу міг би й не приносити, а ось конверт мене цікавить. Що там звичайно в такі конверти кладуть?

Я не знав.

— То чого ви тоді прийшли? — обурено запитав старий. — Що вам від мене треба?

— Я вас хочу запитати про дещо, — сказав я. — Насамперед, як вам пощастило дожити до такого віку?

— Усе вийшло само собою, — відповів ювіляр. — Із кожним роком ти старієш на рік, така вже природа речей. Коли мені сповнилося сімдесят, мені стало сімдесят, а коли мені вийшло вісімдесят, мені стало вісімдесят. І так до сотні.

— Ви вдавалися до якихось засобів, щоб прожити так довго?

— Ні, не вдавався. Я ж вам кажу — все вийшло само собою, і це найприємніше в цьому ділі.

— Ви знали, що досягнете мети?

— Спочатку ні, але згодом почав здогадуватися про це. Коли мені стукнуло дев'яносто, я почав цікавитись газетними некрологами, потім подружив із швейцаром притулку для старих, так що я діставав потрібні мені відомості з перших рук. «Треба витримати, — подумав я, — зціпити зуби і триматись». І я таки домігся свого.

— Чому ви завдячуєте свій успіх?

— Терпінню. Терпіння й труд усе перетруть, сміється той, хто сміється останній, кінець — ділу вінець. Ось у якому напрямку й слід йти.

— Коли ви остаточно повірили в свою перемогу?

— Важко сказати. Коли мені стукнуло сімдесят, я був ніщо, мій час ще не пробив. Мій вісімдесятий день народження був критичним: ніхто не міг збагнути, чому я не вмираю, а я не хотів відступитись. І далі я вже перейшов у наступ. Коли я прожив дев'яносто, люди почали показувати на мене пальцями, а в дев'яносто п'ять усі труднощі вже були позаду.

— Ви маєте конкурентів?

— У місті є кілька дев'яностолітніх, але всі вони в мене на прицілі. Коли в котрогось із них день народження, я надсилаю листівку і повідомляю про свій вік. Це на деякий час збиває їхню пиху.

— Чи отримуєте ви задоволення від свого діла?

— Авжеж. Приємне в нашому ділі те, що коли ти випереджаєш когось на рік, то суперник уже не наздожене тебе, хоч би як старався. Він старіє на рік, і я теж на рік. Кінець кінцем ця марна гонитва надломлює переслідувачів.

— Але ж ви відчуваєте те саме щодо тих, хто випереджає вас?

— Так, але їх усього троє. Наздогнати я їх уже не зможу, проте я зачекаю. А тим часом не спускаю з них ока. Вдові Болтьєнс із Східама вже сто два. Нехай — але вчора вона почала кашляти. Лишається ще отой старий вояка Серреман із Болсварда. Міцний горішок, але живе на півночі, в глушині. І ще ван Лохем із Венло, отой, що з дерев'яною ногою. Він має ту перевагу, що ця нога вже не завдає йому клопоту. Проте минулого тижня йому виписали окуляри, а окуляри, як це нам, столітнім, добре відомо, означають початок кінця!

— Що ви робитимете, коли вийдете в лідери?

— Облишу це діло. Треба ж і молодим дати дорогу.

Брандмейстер

Одразу після пожежі ми навідали брандмейстера Амстердама пана Копербойка, який, потираючи руки, вийшов нам назустріч.

— Ось! — вигукнув пан Копербойк. — Ось вам справжня класична нищівна пожежа, хіба не так?

— А що таке нищівна пожежа, брандмейстере?

— Цього ми не знаємо. Ми розрізняємо фальшиву пожежу, пожежу димоходів, пожежу в приміщенні й нищівну пожежу. Але що воно таке, ми не знаємо.

— А звідки вам тоді відомо, що це була нищівна пожежа?

— Від журналістів. Ну, як вам сподобалося цього разу?

— Ми були просто в захваті від такого видовища!

— Справді? Спочатку ми думали, що займеться лише нижній поверх, та дарма, загорівся й другий!

— А сусідні будинки, брандмейстере?

— Перепрошую?

— А сусідні будинки, брандмейстере?

Брандмейстер Копербойк посміхнувся.

— Починаю вас розуміти, — сказав він. — Ви маєте на увазі прилегли квартили, так? Мушу визнати, вони ще стоять. Але ми спрямували на кожну стіну по вісімсот тонн води, і не сумніваюсь, що все доведеться відбудувати заново. Трапляється, що після пожежі інколи дещо залишається. Та коли спрямувати на об'єкт пожежний рукав — пиши пропало! Я завжди кажу своїм хлопцям: не халтурте, а робіть усе ґрунтовно.

— Отже, ви застосували важку техніку?

— Напівважку. При застосуванні важкої техніки ми використовуємо також насос «Джесон».

— Розкажіть у кількох словах про насос «Джесон», брандмейстере.

— Моторний насос «Джесон» являє собою так званий пересувний агрегат потужністю дванадцять тисяч тонн на хвилину. Чудовий винахід, добродію! Коли він був ще новісінький, то помпував цю

кількість води уже в першу секунду. Для нас то був справжній сюрприз. Добре пам'ятаю той серпневий вечір тридцять третього року, коли ми вперше спрямували кіншук на один прилеглий квартал. «Почево?» — запитав мене молодший брандмейстер Кетелаар і в своїй невинності відкрив кран: в наступну мить прилеглий квартал знесло. Ви не повірите, але він наче здимів разом із мешканцями та всім іншим. Моїх хлопців годі було спити. Вони тут-таки знесли прилеглий квартал з протилежного боку і вже хотіли братися за наступний, коли втрутився бургомістр. Хоча взагалі нас рідко турбують представники влади, коли ми працюємо.

— А охоплений пожежею будинок ви коли-небудь гасите?

— Рідко. Ми спрямовуємо всі зусилля на прилеглий квартал. Пожежа, як така, нас не цікавить. Ми розглядаємо її як неминучість, як природне явище, що з ним треба змиритись.

— Яка пожежа вам найдужче запам'яталася?

Брандмейстер Копербойк неухважно глянув поверх своєї сигари. Його загоріле від полум'я обличчя розцвіло блаженою усмішкою.

— Моя найпам'ятніша пожежа, — почав він після хвилинової мовчанки, — сталася двадцять восьмого року. Я саме лежав у ліжку, коли це задзвонило на пожежу. Ну, хлопці, подумав я, а що, як це нищівна пожежа? Гарзд, а що робить у таких випадках брандмейстер? Я надягаю свою робу й вибігаю надвір. І бачу — весь обрій полум'яно-червоний. Я одразу сурмлю велику тривогу.

— А що це таке, брандмейстере?

— Точно вам не скажу. Це тривога, але дуже велика. Вона фундаментально відрізняється, скажімо, від фальшивої тривоги. При фальшивій тривозі ти знову лягаєш до ліжка, зате при великій тривозі ти біжиш, аж поки опинишся на місці пожежі. Значить, я одразу все оцінив: то було несподіване щастя, яке ви-

падає брандмейстеру тільки раз у житті. Весь Кнекелдейк узявся вогнем.

— Щось не чув про таке село.

— Охоче вірю, — сказав пан Копербойк, посміхаючись, — бо після того, як ми все погасили, його більше не відбудували. Спочатку ми просто гасили водною гарматою: струмінь туди — струмінь сюди, одне слово, звичайнісінька собі буденна робота. Ну, думаю, аби тільки «Джесон» устиг прийти, перш ніж ми погасимо пожежу. Та мої хлопці теж стріляні. Вони не дали згарищу згаснути доки не притарабанився «Джесон». Кетелаар, цей тямовитий хлопець, уже стояв біля крана. «Ви дозволите, брандмейстере?» — запитав він. «Шквар, Кетелааре!» — скомандував я.

І він узявся до діла. Кетелаар, фахівець із багаторічним досвідом, добре знав, де головна небезпека. Насамперед він змив із бруківки бургомістра, муніципальних радників, депутатів та всіх інших дармоїдів. А тоді взявся за навколишніх мешканців. З цими навколишніми мешканцями найбільша морока. Вони просто нічого не тямлять у пожежах. І тут слід проявити круту вдачу. Один навколишній мешканець підбігає до мене, падає ниць до моїх ніг. «Навколишній мешканцю, — кажу я, — згинь, бо ми гасимо пожежу». Але він не відстає. І тоді Кетелаар спрямовує на хвилику струмінь на нього. Це жорстоко, але пожежа насамперед! І тоді, добродію, я вигукую: «Ну, хлопці, тепер утішайтесь скільки влізе!»

Повік цього не забуду. Найстійкішою виявилася церква. Оті середньовічні будівлі — міцні горішки, добродію. Але зрештою не витримала й вона. Аж тоді, коли в цілому селі не залишилося ні прилеглих кварталів, ні навколишніх мешканців, ми були змушені припинити роботу. З веселими піснями поверталися ми додому. Ото й була моя найпам'ятніша пожежа!

*З нідерландської переклав
Ярослав ДОВГОПОЛИЙ
(Дебют у «Всесвіті»)*

Малюнки Ксенії Ходаківської

